

Summary:

Andriy Kuzyshyn. CHANGE ELECTORATE POPULATION OF TERNOPIL REGION IN LIGHT RESULTS OF LOCAL ELECTIONS.

Article is devoted to the territorial organization of the electoral process at the regional level in the region, the comparison of the number of constituencies and the number of voters in them characterizing features of the population electorate in elections to the regional council in 2006 and early elections in 2009. Analyzed differences in territorial loyalty of the population of administrative districts. Predicted features of the regional territorial loyalty of the population.

Key words: elections, electoral commitment constituencies, polling stations, the territorial organization of the electoral process, the local elections.

Надійшла 18.10.2010р.

УДК: 911.3:32 (477.85)

Іван КОСТАЦУК, Віктор ТОРУШАНКО

ДИНАМІКА ЕЛЕКТОРАТИВНОЇ ДУМКИ НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ (НА МАТЕРІАЛАХ ВИБОРІВ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ 2004 ТА 2010 рр.)

У даній статті проаналізовано зміну електоральної поведінки населення регіону Чернівецької області. Встановлено вплив глобальних, регіональних та локальних суспільно-географічних чинників на даний процес. Виявлено основні риси електоральності населення різних національних груп населення та конфесійної приналежності.

Ключові слова: електоральна поведінка, вибори Президента України, Чернівецька область, суспільно-географічні чинники.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В останні роки все чіткіше простежується тенденція до політизації та деталізації соціальної географії. В ході розгляду будь-якої соціально-географічної теми стає ключовим аналіз політичної складової питання, тобто політичної діяльності, яка проходить на конкретній локалізованій території. В час, коли політичні пріоритети як ніщо інше впливають на перспективи формування громадського суспільства та державних утворень, важко проігнорувати будь-які електоральні перетворення з точністю до конкретних населених пунктів.

Цікаво, що політичні процеси на території України відслідковуються здебільшого політологами і соціологами, в результаті чого не до кінця дослідженою залишається територіальна складова. А, якщо зважити на доцільність диференціації статистичних показників та їх прив'язку до виборчих округів, то електоральна географія – дисципліна, яка підходить до даного завдання одночасно як метод і засіб дослідження.

Дослідження та вивчення електоральної активності Чернівецької області на ряду з іншими регіонами України має високу практичну та теоретичну цінність, що пояснюється складним історико-географічним процесом формування регіону та його реальному впливу на політичну ситуацію в країні загалом. Тому тема даного дослідження є досить актуальною та перспективною для подальших наукових пошуків.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження було передбачено прослідкувати тенденції до деформації геополітичного простору Чернівецької області та пояснити причини і напрямки цієї деформації. Для досягнення цієї мети необхідно було вирішити наступні завдання:

- проаналізувати зміни електоративної свідомості населення;
- прослідкувати динаміку виборчих пріоритетів населення регіону за період між виборами Президента України із 2004 по 2010 роки;
- з'ясувати чинники, які диктували сценарій останньої виборчої кампанії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями електоральної думки населення займалося вже багато вчених в галузі суспільної географії. Нами опрацьовано результати досліджень М.В. Багрова [1], О.І. Шаблія [11], О.Г. Топчієва [9], М.С. Дністрянського [6,7], Б.П. Яценка [12], В.І. Стафійчука [12], Ю.С. Брайчевського [12], С.В. Трохимчука [10], О.В. Федунь [10], А.В. Кузишина [8], А.П. Голода [2,3,4] та інших. Проте їхні дослідження були присвячені іншим регіонам нашої держави, або носили теоретико-методологічний характер. Дослідженнями електоральної поведінки населення Чернівецької області на прикладі попередніх виборів займалися В.П. Круль, Я.І. Жупанський та інші вчені.

Виклад основного матеріалу. Базовою формою політичної поведінки населення є електоральна поведінка, яка включає два компоненти – електоральну активність та електоральні

орієнтації.

Електоральна активність населення Чернівецької області є доволі посередньою порівняно із іншими регіонами України. З точки зору електоративної конфігурації вона зростає у напрямку від сільських населених пунктів до селищ міського типу та міст. Найактивніше у виборчий процес включаються мешканці Кіцманського, Новоселицького, Глибоцького та Хотинського районів, а найпасивнішим є населення Герцаївського, Путильського та Сокирянського районів. Найвища електоральна активність населення характерна для других турів президентських виборів (зумовлена поляризацією електоральних орієнтацій та максимальною мобілізацією політично активного населення).

У результаті просторового аналізу електоральних орієнтацій населення регіону можна зробити висновок про традиційність для населення регіону правих електоральних орієнтацій, які мають повсюдне територіальне поширення і зумовлені головним чином історико-географічними, етнодемографічними та іншими регіональними чинниками. На протязі 1991-1999 років підтримка правих політичних сил у регіоні зменшувалася, але починаючи із 2002 року, у зв'язку із появою інноваційних правочентриських опозиційних партій (блоків) почала зростати, досягнувши максимуму на президентських виборах 2004 та 2010 років.

Виражені центристські електоральні орієнтації не є характерними для регіону і часто залежать від політичної ситуації в державі та інформаційних чинників. Центристські орієнтації населення регіону можна умовно поділити на дві підгрупи – традиційні (провладні) та інноваційні (ліберально-опозиційні). Поширення традиційних електоральних орієнтацій залежить від ступеня керованості виборців певної території, іншими словами від типу їхньої політичної культури (традиційної, активістської, конформістської). Інноваційні центристські електоральні орієнтації зосереджені у найбільших населених пунктах, а їх поширення може бути описане за допомогою моделі дифузії інновацій.

Ліві електоральні орієнтації характерні для невеликої, але чітко окресленої групи населення регіону. Популярність лівих політичних сил у регіоні зростала протягом 1991-1999 років, однак, починаючи із парламентських виборів 2002 року, почалося зниження їх популярності, яке продовжилося і на останніх президентських виборах. Ліві політичні орієнтації населення регіону можна поділити на дві підгрупи – традиційні (виражаються у підтримці на виборах традиційних політичних сил лівого спрямування) та нетрадиційні (підтримка новостворених лівих політичних сил). Поширення традиційних лівих електоральних орієнтацій населення має дисперсний характер і в основному локалізується в містах (особливо обласний центр). Нетрадиційні ліві політичні орієнтації також характерні для міського населення регіону, проте у сільській місцевості мають дифузний характер і зосереджуються у вигляді майже суцільних ареалів навколо найбільших міст регіону. Найбільш поширеними ліві електоральні орієнтації є у Новоселицькому та Хотинському районах, найменше в Глибоцькому районі та Новодністровську.

Сучасний етап участі населення у політичних партіях характеризується незначною часткою населення охопленого партійною активністю, поширенням, особливо серед міського населення, "партійного негативізму", високим рівнем традиційності і однорідності партійних орієнтацій сільського населення. Просторовий розподіл партійної активності і партійних орієнтацій динамічно змінюється, однак поступово виявляється відмінність між участю в політичних партіях північно-західної та південно-східної частин області, причому ця відмінність не залежить від фундаментального розколу "місто-село".

Що стосується останнього міжвиборчо-президентського періоду, то очевидним є тенденція зростання підтримки так званих ідеологічно-латентно-семантичних партій та блоків, тобто тих політичних сил, які трактують свою політичну ідеологію засобами взаємозв'язку нормативно-правових актів та їх редагування в залежності від потреб електорату, підлаштовуючись таким чином під будь-які випадки державотворчого процесу.

Якщо на президентських виборах 2004 року спостерігалася тенденція до прихильності жителів області щодо конфронтаційних сил з ідейно-політичної точки зору, то останні вибори голови держави засвідчили доволі раціоналізаторський підхід до вибору кандидатів, опираючись перш за все на бізнесову складову та реальні, а не гіпотетичні можливості кожного з кандидатів та їх команд стабілізувати курс держави.

Характерною рисою останнього міжвиборчого періоду є полівекторність руху держави в цілому та області зокрема. Чинниками цього є відсутність апарату перш за все виконавчої влади на місцях,

який міг би владнати суперечки національно-релігійного, класового, мовного характеру.

Період 2005-2010 в межах області відзначався домінуванням в південно-східних та південних регіонах виборчих симпатій на боці опозиційного кандидата, а на заході та півночі регіону досить стали настрої щодо конфронтаційних йому сил.

Ключовим питанням даного дослідження було наступне: а чи відбулися фундаментальні перетворення в електоральній конфігурації політичної карти нашої держави за період правління нинішнього экс-президента? Відповідь на нього є першочерговою метою, яку поставлено в даному дослідженні. З одного боку цікаво з'ясувати наскільки продуктивним або ж провальним населення України вважає курс обраний попередньою владою, а з іншого, на фоні зроблених висновків, зробити прогноз щодо кроків модернізації глобально-політичної стратегії держави за нинішнього президента.

Виходячи із цього можна стверджувати наступне:

- кандидат Янукович зберіг свої номінальні позиції, станом на 2010-й рік, в тих же самих районах, що і в 2004-му році, а також частково в місті Чернівці;
- на виборах 2010-го року кандидата Ю.В. Тимошенко підтримала більшість в десяти районах окрім Герцаївського, який свого часу характеризувався кращою виборчою активністю на користь Ющенка, що дає всі підстави стверджувати:
  - 1) населення даних районів, а також обласного центру, ймовірно, розглядають Ющенка і Тимошенко з точки зору чіткої конфронтації до кандидата від "Партії Регіонів", внаслідок чого асоціюють їх як один політико-стратегічний блок;
  - 2) консолідація на передостанніх виборах даних кандидатів довкола колишнього президента дала змогу об'єднати спільний електоральний ресурс і здобути перемогу 2004-го, а суперечки і як наслідок самовисування кожного з них окремо у 2010-му розділило спільний електорат підтвердивши істотне падіння рейтингу Ющенка, який навіть не увійшов до трійки лідерів виборчих перегонів;
  - 3) загальна підтримка народом Ю.В. Тимошенко на виборах 2010 року, виявилася меншою ніж у 2004-му була в экс-президента В.А. Ющенка;
- Януковича В.Ф. підтримав схід і південь області, при чому активізація виборців, які підтримали його на сході, як це не дивно, у 2004-му була дещо вищою ніж у 2010-му, а південні регіони, в тому числі Герцаївський район навпаки дали більшу явку прихильників нинішнього президента ніж на минулих виборах;
- Тимошенко отримала перемогу в десяти районах з одинадцяти по області;
- доцільно, на нашу думку зауважити той факт, що під час минулої кампанії досить великий відсоток виборців поставив відмітку навпроти рядка в бюлетені "не підтримую жодного кандидата", що швидше за все говорить про появу на політичній арені нових, поки-що молодих, але перспективних лідерів, які займають проміжну позицію як між парою Ющенко-Янукович так і між парою Янукович-Тимошенко і не виявляють симпатій до вектору руху в геополітичному просторі до жодного з них. До таких «нових» фігур можна віднести А.П. Яценюка та С.Л. Тігіпка;
- загальне розміщення виборчих настроїв на карті області не змінилося протягом останніх п'яти років, за винятком зміни одного із головних кандидатів на пост президента України. Динаміка виборчої поведінки дещо скорегувалася, але істотно не змінилася. Не простежується значного збільшення рейтингу нинішнього президента, єдине що сприяло його перемозі в 2010-му році це неефективна виборча діяльність штабів його опонентів, які не відзначилися послідовністю і стабільністю у своїх внутрішньополітичних домовленостях [13].

Головними на наш погляд відміними між показниками по області на останніх виборах та виборах п'ятирічної давності є:

1. Значно менша зацікавленість ходом голосування, що проявилось у великій кількості вакантних бюлетенів;
2. Переважання у віковій структурі електоративно-небайдужого населення старшої вікової групи з межею не нижче 38 років;
3. Велика кількість (порівняно із 2004-м роком) громадян, які не були внесені до списків виборців;
4. Значний відсоток осіб (за даними екзит-полів – молоді віком до 25 років), які не підтримали жодного з двох запропонованих само висуванців [13].

В цілому ситуація цього року на політичній карті області нагадувала ситуацію 2004-го року за винятком зміни одного із кандидатів.

Якщо простежити за статистикою поданою в таблиці 1, то очевидною виявляється динаміка росту електоративної підтримки кандидата Януковича, порівняно із 2004 роком, на останніх виборах по всіх виборчих округах. Загалом же по області в порівнянні із 16,38 % за 2004-й рік, його відсотковий бар'єр зріс до 27,64 % за 2010-й рік. Що стосується опонентів Януковича, які по великому рахунку представляють чітку конфронтацію до його політичної сили і як наслідок ділять між собою виборчий ресурс, то цікавим є той факт, що у 2004-у за Ющенка В.А., якого тоді підтримувала Тимошенко Ю.В. віддало свої голоси 79,76 % виборців, а вже на минулих політичних перегонах Тимошенко Ю.В. знайшла підтримку (сама) лише у 66,47 % електорату [13]. Це прямо свідчить про різку втрату довіри серед населення до попереднього президента, який цього року в області не ввійшов навіть до трійки лідерів політичної гонки. Динаміка на користь опозиційного кандидата, на наш погляд зумовлена:

➤ його відстороненістю від влади під час кризового періоду, що автоматично зняло з нього відповідальність за нестабільність в економіці країни в цілому і регіону зокрема;

➤ активізація в ході передвиборчої кампанії етнічних груп населення (румуні, молдовани, росіяни і т.д.), які у великій кількості проживають на території Чернівецької області та у своєму виборі на користь Януковича керуються насамперед історико-культурними і етнічно-релігійними мотивами;

➤ неефективною, хоча і націоналістично-спрямованою (що не маловажно для регіону) політикою тогочасної влади, що підірвало її авторитет в очах краян і як наслідок стимулювало "первісно-помаранчевих" виборців змінити думку на користь опозиційного кандидата, або ж утриматися від волевиявлення.

Якщо говорити мовою статистики то в порівнянні виборів у Чернівецькій області в 2004-му та 2010-му роках випливають наступні зміни:

- 1) 2004р. – 506,824 тис. осіб; 2010р. – 439,149 тис. осіб = -13.35 – приріст загальної кількості активних виборців;
- 2) 2004р. – 79.76% – Ющенко; 2010р. – 66.48% – Тимошенко, що дає -13.28% приросту підтримки;
- 3) 2004р. – 16.38% – Янукович; 2010р. – 27.64% – Янукович, що склало 11.26% приросту підтримки за даного кандидата [13].

Що стосується безпосередньо ходу виборчого процесу, то як в 2004-му так і в 2010-му роках на території області були помітні незначні фальсифікації як з однієї так і з іншої сторони, які втім не могли істотно вплинути на результат волевиявлення населення. Якщо станом на 2004-ий рік в регіоні спостерігалася протестна активність, то в ході минулої виборчої кампанії ніяких акцій масового характеру з боку населення не очікувалося і не відбувалося.

На процес волевиявлення населення впливало цілий ряд чинників. Для зручності територіальної прив'язки суспільно-географічну класифікацію чинників політичної поведінки населення доцільно здійснювати за територіальним охопленням. За цією ознакою можна виділяти чотири групи чинників – глобальні, загальнодержавні, регіональні та локальні, відповідно до чотирьох територіальних рівнів середовища політичної поведінки.

Глобальні чинники політичної поведінки населення діють у глобальному середовищі і є зовнішніми стосовно певної держави, а отже їх можна також називати позадержавними. Можна виділити три підгрупи глобальних чинників – геополітичні, гео економічні, геокультурні, серед яких найсуттєвіший вплив на політичну поведінку населення регіону мають перші [4].

Геополітичний чинник орієнтується на розгляд таких питань:

- врахування появи поряд із державою нових, більш агресивних геополітичних гравців у особі регіональних та інтеграційних угруповань, ТНК, терористичних організацій тощо;

- глобалізацію світового господарства і як наслідок – поступове зміщення акценту з політики на економіку (перехід до гео економічного чинника);

- збільшення розриву між бідними і багатими (державами та верствами населення), загострення екологічних проблем, поширення тероризму тощо;

- з одного боку, уніфікацію культурно-ідеологічної сфери, її космополітизацію, з іншого – вибух патріотизму, національно-визвольних рухів;

- пошук геополітичними гравцями взаємовигідних шляхів розвитку геополітичної ситуації в пост біполярному світі [4].

В сферу гео економічних чинників входять такі пункти:

- дослідження динаміки світових економічних перетворень і вчасності економічних процесів

держав сусідів та країн-партнерів торгово-економічного характеру;

- окреме виділення сфери гонки озброєнь, перегляд договорів та контрактів довгострокової співпраці з постачання та закупівлі боєприпасів та військової техніки;
- пошук взаємовигідних шляхів постачання та транзиту ресурсної сировини, задля уникнення політико-економічних зобов'язань перед країною постачальником та інші.

Геокультурні чинники пов'язані насамперед з міграційними процесами і враховують міжетнічні зв'язки населення держави із землею, яка є історичною батьківщиною народу, який в силу обставин мігрував на глобальному рівні, але зберіг менталітет, як основу управління політичними критеріями [4].

Загальнодержавні чинники мають вплив на політичну поведінку населення у всіх регіонах держави. До них можна віднести правові, інформаційні та загальнополітичні чинники. У той час як правові чинники регламентують умови здійснення політичної поведінки, інформаційні визначають її напрямки, а загальнополітичні (виборчі цикли та політичні кризи) викликають різке зростання політичної активності населення у певні періоди.

Регіональні чинники політичної поведінки населення діють у межах конкретного регіону і часто є основою для формування регіональної ідентичності і самоусвідомлення населення. Виявлено, що найсуттєвіший вплив на політичну поведінку населення мають регіональні суспільно-географічні чинники, серед яких історико-географічні, етнодемогеографічні. Як особливий чинник політичної поведінки населення Чернівецької області слід виділити регіональні засоби масової інформації. Регіональні чинники добре підходять для кількісного аналізу, який дає можливість виявити закономірності, зокрема просторові, впливу ряду чинників на політичну поведінку [4].

Таблиця 1

Порівняння результатів останніх турів виборів Президента України в 2004 та 2010 рр.

Район, округ	Кількість виборців, які проголосували, 2004 р.	Кількість виборців, які проголосували, 2010 р.	Вибори Президента України, 2004 р.		Вибори Президента України, 2010 р.		Приріст	
			Відсоток голосів за Ющенко В.А.	Відсоток голосів за Януковича В.Ф.	Відсоток голосів за Тимошенко Ю.В.	Відсоток голосів за Януковича В.Ф.	Ющенко - Тимошенко	Янукович
м. Чернівці	133798	115418	75,12%	21,04%	64,00	28,09	-11,12	7,05
Сторожинецький	47694	40002	84,01%	12,34%	67,70	27,16	-16,31	14,82
Кіцманський	46441	40301	91,55%	6,01%	83,20	12,61	-8,35	6,60
Винницький	35426	29627	91,39%	5,71%	80,70	14,22	-10,69	8,51
Путильський	14526	13311	84,72%	11,16%	70,61	23,57	-14,11	12,41
Герцаївський	16913	15957	53,20%	41,70%	31,76	63,43	-21,44	21,73
Глибоцький	38262	33993	82,28%	12,90%	65,25	28,84	-17,03	15,94
Новоселицький	40310	37154	67,03%	26,78%	49,66	44,72	-17,37	17,94
Хотинський	38582	32047	80,72%	14,97%	65,85	28,29	-14,87	13,32
Заставнівський	35081	29726	90,38%	7,13%	81,39	14,57	-8,99	7,44
Кельменецький	26573	21880	85,71%	11,25%	70,48	24,60	-15,23	13,35
Сокирянський	33218	29733	70,22%	25,55%	59,69	34,79	-10,53	9,24
Чернівецька область	506824	439149	79,76%	16,38%	66,48	27,64	-13,28	11,26

Розрахунок коефіцієнтів кореляції між електоральною активністю населення регіону на парламентських виборах 2006 року і показниками національного складу населення та розселення (міське та сільське) показав суттєву пряму залежність між електоральною активністю населення і часткою українців у населенні адміністративно-територіальної одиниці та часткою сільського населення.

У ході факторного аналізу результатів парламентських виборів 2002 (у багатомандатному загальнодержавному окрузі) та 2006 було виділено 2 основні фактори, які пояснюють понад 70% варіації даних. Перший фактор характеризується протиставленням лівих і правих політичних орієнтацій виборців, другий – опозиційних і провладних. Обидва фактори мають суттєве територіальне втілення.

Історико-географічний та етнодемогеографічний чинники проявляються як багатонаціональна структура населення Чернівецької області до складу якої входять понад сто національних меншин, з яких двадцять мають істотний вплив на результат виборів, бо складають загалом біля 32% виборчоспроможного електорату.

Локальні чинники визначають політичну поведінку населення на найнижчих рівнях

територіальної організації політичної поведінки – політико-географічному пункті та центрі. Їхній вплив може суттєво відрізнятись у різних частинах регіону, однак лише на локальному рівні (населений пункт, сільська або міська рада) можливо виявити багато закономірностей політичної поведінки населення, які не доступні для пізнання на рівні обласного регіону чи адміністративних районів. Саме на рівні локального середовища політична поведінка найсильніше виявляє вплив контексту [4].

Висновки. Чернівецька область відрізняється від інших регіонів України своєю поліетнічністю, етноконтактністю та поліконфесійністю, які і визначили географічні особливості протікання виборчих процесів у даному регіоні. Як видно, що регіони із домінуванням румунського та молдовського населення, приходів української православної церкви (Герцаївський, Глибоцький, Строжинецький та Новоселицький) відзначалися електоральною стійкістю та підтримкою під час виборчих перегонів 2004 та 2010 років кандидата у Президенти України Віктора Януковича. Цікавим своєрідним "острівцем" електоральної поведінки населення є село Грубна Сокирянського району, в якому, на відміну від оточуючих сіл, абсолютна більшість населення підтримала Віктора Януковича, що пояснюється тим, що в цьому селі проживають старообрядці – представники Російської православної старообрядницької церкви.

В північних – Кіцманському та Заставнівському районах, де переважає українське населення, практично незмінною залишилася підтримка Юлії Тимошенко в порівнянні із підтримкою Віктора Ющенка на попередніх виборах.

Досить специфічними залишаються гірські райони, які територіально входять до етнографічного району Гуцульщини, де проживає етнографічна група українців – гуцули. Вони відзначаються домінуванням кількості виборців, що підтримали Юлію Тимошенко (на виборах 2004 року – Віктора Ющенка) із помітним відсотком виборців, що підтримували їхнього опонента – Віктора Януковича. Як видно, найвизначальними чинниками, що помітно впливають на виборчі процеси є історико-географічні та суспільно-географічні чинники.

Література:

1. *Багров М.В.* Регіональна політика і сталий розвиток (концептуальні підходи на прикладі Криму) / *М.В. Багров* // Український географічний журнал. – 2001. - № 4. – С. 4-10.
2. *Голод А.П.* Геопросторові особливості електоральної поведінки населення регіону (на матеріалах Львівської області) / *А.П. Голод* // Географія і сучасність. Збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. – К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова 2004. Випуск 11. – С. 181-189.
3. *Голод А.П.* Поняття про середовище політичної поведінки населення / *А.П. Голод* // Географія і сучасність. Збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. – К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2004. – Випуск 12. – С. 13-18.
4. *Голод А.П.* Суспільно-географічна класифікація чинників політичної поведінки населення / *А.П. Голод* // Географія і сучасність. Збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. – К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2005. – Випуск 13. – С. 25-33.
5. *Джаман В.О.* Національна структура населення етноконтактних зон / *В. О. Джаман, І. І. Костащук*. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2009. – 288 с.
6. *Дністрянський М.С.* Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики / *М.С. Дністрянський*. – Львів: Літопис; ВЦ ЛНУ, 2006. – 490 с.
7. *Дністрянський М.С.* Україна в політико-географічному вимірі / *М. С. Дністрянський*. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2000. – 310 с.
8. *Кузишин А.В.* Соціально-політична позиційність Західного геополітичного регіону України (географічний аспект) / *А.В. Кузишин, В.П. Кузишин, Г.П. Баб'як* // Україна: географічні проблеми сталого розвитку. Зб. наук праць. – У.: ВГЛ Обрії, 2004. – С. 249 – 252.
9. *Топчієв О.Г.* Основи суспільної географії / *О.Г. Топчієв*. – Одеса: Астропринт, 2001. – 560 с.
10. *Трохимчук С.В.* Політична географія світу: Навчальний посібник. / *С.В. Трохимчук, О.В. Федунь* / – К.: Знання, 2007. – С. 232-304.
11. *Шаблій О.І.* Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії / *О. І. Шаблій*. – Львів: Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2001. – 744 с.
12. *Яценко Б.П.* Політична географія і геополітика: навчальний посібник / *Б.П. Яценко, В. І. Стафійчук, Ю. С. Браичевський* / – К.: Либідь, 2007. – с. 140-154.
13. Інтернет ресурс (www/CVK.com/UA).

Резюме:

Иван Костащук, Виктор Торушанко. ДИНАМИКА ЕЛЕКТОРАЛЬНОГО МНЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ РЕГИОНА ЧЕРНОВИЦКОЙ ОБЛАСТИ (НА МАТЕРИАЛАХ ВЫБОРОВ ПРЕЗИДЕНТА УКРАИНЫ 2004 И 2010 ГГ.)

В данной статье проанализированы изменения электорального поведения населения региона

Черновицької області. Установлено вплив глобальних, регіональних і локальних общественно-географічних факторів на даний процес. Виявлені основні черти електоральності населення різних національних груп населення і конфесійної приналежності.

Ключевые слова: електоральне поведіння, вибори Президента України, Черновицька область, общественно-географічні фактори.

Summary:

Ivan Kostaschuk, Victor Torushanko. DYNAMICS OF ELEKTORATIVNOY OPINION OF POPULATION OF REGION OF THE TCHERNIVTSI AREA (ON MATERIALS OF ELECTIONS OF PRESIDENT OF UKRAINE 2004 AND 2010).

The change of electoral conduct of population of region of the Chernovtsy area is analysed in this floor. Influence is set publicly geographical factors on this process. Found out the basic lines of electoral population of different national groups of population and confessional belonging.

Keywords: electoral behavior, the election of President of Ukraine, Chernivtsi region, social and geographical factors.

Надійшла 22.10.2010р.

УДК 911.3:32

Сергій ГРЕКОВ, Марина ГЕРЕНЧУК

ДИНАМІКА ЗМІНИ ПОЛІТИЧНИХ ІНТЕРЕСІВ НАСЕЛЕННЯ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ (В ПЕРІОД З 2004 ПО 2010 РР.)

Хмельницька область є особливою через історичні особливості розвитку території і її розташованість на межі основних електоральних регіонів України. Встановлено вплив глобальних, регіональних та локальних суспільно-географічних чинників на даний процес. Також подано характеристику основних електоральних відмінностей населення за виборчими округами.

Ключові слова: електорат, електоральна географія, геополітика, політичний рух, політична поведінка.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі українське суспільство зазнає політико трансформаційних процесів, при цьому напрям його розвитку й досі не зовсім є зрозумілим. Важливим елементом розвитку українського електорату є формування повноцінної зрілості політичної культури населення. В різних регіонах України вона сьогодні перебуває на різних рівнях становлення, але нами була обрана територія Хмельницької області, яка є досить своєрідною на ряду з іншими регіонами України внаслідок історичної сформованості та її реального впливу на політичну ситуацію в країні. Під впливом різноманітних факторів ця територія незважаючи на відносну компактність характеризується значними відмінностями електоральних уподобань населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Політичні процеси на території України відслідковуються здебільшого політологами і соціологами, в результаті чого не до кінця дослідженою залишається територіальна складова. У цій царині працюють такі українські географи, як М. Багров, О. Шаблій, О. Топчів, М. Дністрянський, А. Кузишин, А. Голод, Більш чисельним виглядає перелік вчених, що займаються даною проблематикою з політологічної точки зору – Т. Батенко, В. Дергачов, К. Кидань, В. Кремінь, В. Мадісон, М. Томенко, В. Шахов, Ю. Шведа та ін. Суспільно-географічні праці присвячені переважно проблематиці геопросторових аспектів виборчого процесу, аналізу чинників, що визначили електоральну прихильність та виборчу активність населення певних територій.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є розгляд наступних задач:

- дослідити виборчі технології та специфіку формування виборчих округів;
- прослідкувати динаміку зміни виборчих пріоритетів населення регіону з 2004 по 2010 роки;
- визначити та вказати основні чинники, які впливають на політичну поведінку громадян;

Виклад основного матеріалу. Політичні тенденції змінюються протягом часу в залежності від маси чинників. Прослідкувавши за ходом виборчого процесу, переглянувши статистичні показники, дослідивши прогнози минулих років можна скласти досить чітке уявлення про динаміку зміни виборчих пріоритетів населення регіону. А якщо провести поділ території області на виборчі округи, то можна за допомогою картографічного методу візуально відобразити "міграцію" електоративної активності та виборчих смаків.

Президентські вибори 2004 року були, мабуть, найскладнішими і найдраматичнішими за всю історію українських виборів. Процес голосування у другому турі супроводжувався численними